

**ปัจจัยทางการบริหาร และองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร**
**Administrative Factors and Learning Organization Affecting the Effectiveness of Schools
Under the Office of Mukdahan Primary Educational Service Area**

นิษรุ้งอดิกันต์ ดาราพันธ์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัฒนา สุวรรณไตรย์**

ดร.วรกัญญาพิไล แกะระหัน***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา เปรียบเทียบ หาความสัมพันธ์ หาอำนาจพยากรณ์ และหาแนวทางพัฒนาปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ปีการศึกษา 2559 จำนวน 331 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 87 คน และครูผู้สอน 244 จาก 87 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ทดสอบเอฟแบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยรวมในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก
2. ปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยรวมในแต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน
3. ปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยรวมในแต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน
4. ปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน โดยรวมในแต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน
5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหาร และองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. ตัวแปรปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ จำนวน 7 ด้าน สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน โดย 4 ด้าน สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านการคิดเชิงระบบ ด้านการจูงใจ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม และ 3 ด้าน สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านแบบแผนความคิด

คำสำคัญ : ปัจจัยการบริหาร, องค์การแห่งการเรียนรู้, ประสิทธิผลของโรงเรียน

* ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** ผู้อำนวยการพิเศษโรงเรียนบ้านโนนสังข์ศรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

ด้านความรอบรู้แห่งตน และ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 75.900 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ ± 0.234

7. ปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ควรพัฒนา ได้แก่ ด้านการคิดเชิงระบบด้านการจูงใจ ด้านแบบแผนความคิด ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านความรอบรู้แห่งตน ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางพัฒนาไว้ด้วย

ABSTRACT

The purposes of this research were to study, compare, examine the relationship, find out the predictive power, and establish the guidelines for developing administrative factors and Learning Organization affecting school effectiveness under the Office of Mukdahan Primary Educational Service Area. The samples consisted of 331 people including 87 school administrators and 244 teachers from 87 schools under the Office of Mukdahan Primary Educational Service Area in the academic year 2016. The instrument for data collection was a set of 5 – level rating scale questionnaires. Statistics employed to analyze data were percentage, mean, standard deviation, and t–test (Independent Samples), F–test (One way ANOVA), Pearson's Product Moment Correlation, and Stepwise Multiple Regression analysis.

The findings of this research were as follows:

1. The administrative factors, Learning Organization, and school effectiveness as perceived by school administrators and teachers, as a whole and in each aspect, were at a high level.
2. The administrative factors, Learning Organization, and school effectiveness as perceived by school administrators and teachers, as a whole and in each aspect, showed no difference.
3. The administrative factors, Learning Organization, and school effectiveness as perceived by school administrators and teachers from different school sizes, as a whole and in each aspect were not different.
4. The administrative factors, Learning Organization, and school effectiveness as perceived by school administrators and teachers with different working experiences, as a whole and in each aspect, showed no difference.
5. The relationship between the administrative factors and Learning Organization showed the positive relationship toward school effectiveness at the .01 level of statistical significance.
6. The seven variables of administrative factors and Learning Organization could predict the school effectiveness at the .01 level of statistical. The first four variables involved: System thinking, Motivation, Personnel Development, and Shared Vision. Meanwhile, the three variables, included Mental Models, Personal Mastery, and Information technology, were able to predict the school effectiveness at the .05 level of statistical significance, with the predictive power of 75.900 percent and standard error of ± 0.234 .
7. The variables of the administration and Learning Organization found most in need of further development were: System thinking, Motivation, Mental Models, Personnel Development, Personal Mastery, Shared Vision, and Information technology. In this research, the development guidelines were also proposed.

Keywords : Administrative Factors, Learning Organization, School Effectiveness

ภูมิหลัง

การบริหารองค์การให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ย่อมต้องใช้ทรัพยากรทางการบริหารที่ประกอบด้วย คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเป็นสำคัญ ซึ่งคนเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงานเพื่อความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำ ต้องทำงานเชิงรุกแบบมืออาชีพ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2555, หน้า 90-91) เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามจุดหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องบริหารงานให้จุดหมายของตัวบุคคลและจุดหมายขององค์การบรรลุผลด้วยกันทั้งคู่ โดยอาศัยกระบวนการจูงใจ การพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมต่อการก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และส่งผลต่อการองค์การได้ (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2555, หน้า 116) รวมทั้งนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ พัฒนาเทคโนโลยีและปรับระบบงานในองค์การต่างๆ ให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศรวมกันกับงานประจำวัน (ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์, 2547, หน้า 288) เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กำหนดยุทธศาสตร์ “คนไทยใฝ่ดี มีวินัย สร้างสรรค์นวัตกรรม พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และมาตรฐานการศึกษาชาติต่างมีอุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาคนได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548, หน้า 5) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 หมวด 3 ส่วนราชการจะต้องพัฒนาความรู้ ความเชี่ยวชาญให้เพียงพอแก่การปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2546) สถานศึกษาเป็นองค์การหลักที่เป็นกลไกการเรียนรู้ สามารถพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองโลกและการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2555, หน้า 4) องค์การแห่งการเรียนรู้ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคคล โดยสร้างบรรยากาศของการสนับสนุน ส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคลากรทุกคนมีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ เพื่อสร้างงานและการบรรลุเป้าหมายแห่งงานนั้น เพื่อการพัฒนาองค์การให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง

คำถามของการวิจัย

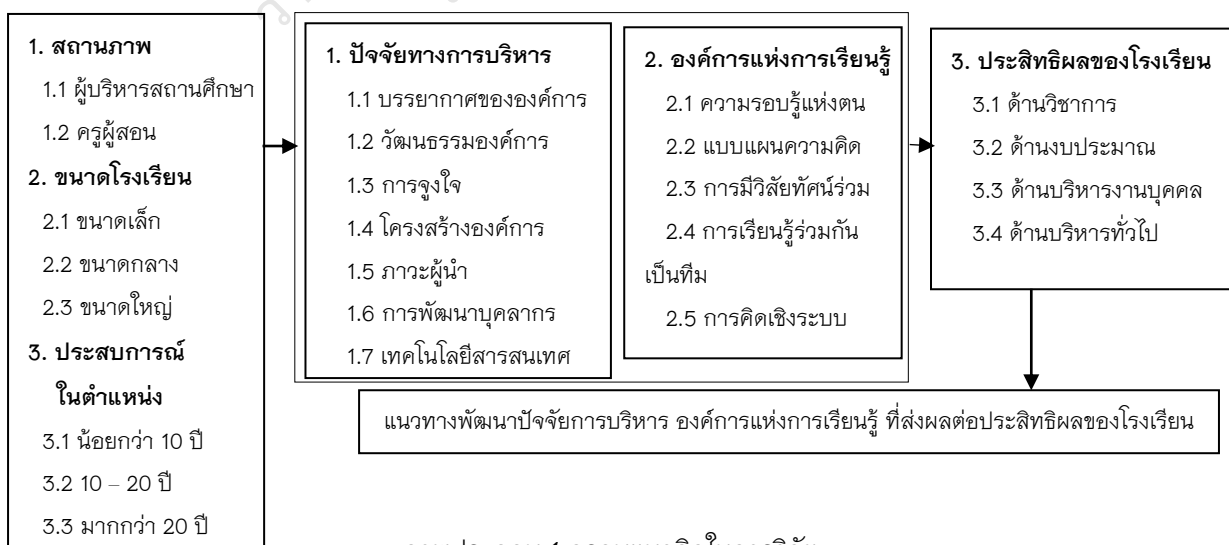
1. ปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน แต่ละด้าน อยู่ในระดับใด
2. ปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน แต่ละด้าน แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
3. ปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน แต่ละด้านแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
4. ปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน แต่ละด้านแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

5. ปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน หรือไม่ อย่างไร
6. ปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน หรือไม่ อย่างไร
7. แนวทางการพัฒนาปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ของโรงเรียน ควรเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน
4. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
6. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ของปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
7. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาปัจจัยทางการบริหาร และองค์การแห่งการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามุกดาหาร ปีการศึกษา 2559 จำนวน 2,212 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 264 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,948 คน จากทั้งหมด 246 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามุกดาหาร ปีการศึกษา 2559 กำหนดขนาดของ กลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 328 คน การวิจัยครั้งนี้ใช้จำนวน 331 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 87 คน ครูผู้สอน 244 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2, 3 และ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามลำดับ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเสนอคำร้องต่อสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ให้ออกหนังสือขอความร่วมมือไปยังโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม จำนวน 331 ฉบับ และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าร้อยละ (Percentage)
2. ค่าเฉลี่ย (Mean)
3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
4. t-test (Independent sample t-test)
5. F-test (One Way ANOVA)
6. สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation)
7. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปรากฏผลดังนี้
 - 1.1 ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน
 - 1.2 องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน
 - 1.3 ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

2. เปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปรากฏผลดังนี้

2.1 ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจูงใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน ส่วนด้านอื่นๆ ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.3 ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. เปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ปรากฏผลดังนี้

3.1 ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

3.2 องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

3.3 ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และ ประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน ปรากฏผลดังนี้

4.1 ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

4.2 องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

4.3 ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ กับ ประสิทธิผลของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปรากฏผลดังนี้

5.1 ปัจจัยทางการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.798

5.2 องค์การแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.852

6. อำนาจพยากรณ์ของปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมดจำนวน 12 ด้าน พบว่า มีจำนวน 7 ด้านที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวม โดย 4 ด้านสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3 ด้านสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรทั้ง 7 ด้านนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน ได้ร้อยละ 75.900 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ ± 0.234

7. แนวทางพัฒนาปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มีดังนี้ 7.1) ด้านการคิดเชิงระบบ ควรส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ มีทักษะในการวิเคราะห์องค์การ ศึกษาดูงาน

ประชุมเชิงปฏิบัติการ 7.2) ด้านการจูงใจ ควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม สนับสนุนปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินงาน 7.3) ด้านแบบแผนความคิด ควรพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการคิดในงานที่ปฏิบัติ โดยนำวงจรคุณภาพ (PDCA) มาใช้ โดยยึดความสำเร็จของงานเป็นหลัก มีการทบทวนหลังการปฏิบัติ (AAR) 7.4) ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอและทั่วถึง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 7.5) ด้านความรอบรู้แห่งตน ควรสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อธิบาย วิเคราะห์สรุปสาระสำคัญและแนวคิด จัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ให้เพียงพอ เชื้อต่อการเรียนรู้ 7.6) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ควรตั้งเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ที่สอดคล้องกับนโยบายระดับต่างๆ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน จุดเน้นความต้องการของโรงเรียนและชุมชน และมีความเป็นไปได้ 7.7) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรจัดให้มีข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนที่ครอบคลุม ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศจัดระบบต่างๆ ให้รองรับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ มีการดูแล บำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปรากฏผลดังนี้

1.1 ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน อยู่ในระดับมาก 6 ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำงานที่มุ่งผลสำเร็จตามเป้าหมาย ส่งเสริมความก้าวหน้าของครูและบุคลากร เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม สร้างค่านิยมที่ดีในการปฏิบัติงาน กำหนดกรอบและทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียนที่ชัดเจน ตั้งเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ปฏิบัติตามนโยบายแนวทาง แผนงานของโรงเรียนเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับวุฒิมพร ประทุมพงษ์ (2556, หน้า ก) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางการบริหารในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.2 องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนส่งเสริมการทำงานและเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์และยุทธศาสตร์ของโรงเรียน สร้างเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนร่วมกันปรับแนวคิด วิธีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และนโยบาย มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ ร่วมแก้ปัญหาหรือพัฒนาโรงเรียนแบบองค์รวม มีเหตุผล สอดคล้องกับ Senge (1990, pp. 236-237) กล่าวว่า สมาชิกต้องมีความสามารถในการคิด ทีมต้องมีการทำงานที่สอดประสานกันเป็นอย่างดี คิดในสิ่งใหม่และแตกต่าง มีความไว้วางใจต่อกัน ใช้แรงบันดาลใจเป็นที่ตั้ง เพื่อให้เกิดวิสัยทัศน์ทางบวก เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ การเติบโต ไปสู่ความสำเร็จในเป้าหมายเดียวกัน

1.3 ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนกำหนดขอบข่ายภารกิจของงาน โดยยึดระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กำหนดบทบาทหน้าที่และบุคลากรที่รับผิดชอบชัดเจน ยึดหลักคุณธรรม มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานและยึดหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 28-121) กล่าวว่า การบริหารทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริม และสนับสนุนการบริหารงานอื่นๆ ให้บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารงานบุคคล ยึดหลักความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล ยึดหลักธรรมาภิบาล ด้านงบประมาณ ยึดหลักการกระจายอำนาจ หลักความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางโอกาสการศึกษาของผู้เรียน

2. เปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปรากฏผลดังนี้

2.1 ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกัน ด้านการจูงใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร ในการสื่อสารและการจูงใจ ให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน ให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้ครูรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555, หน้า 227) ที่กล่าวว่า ในการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความรู้สึกอยากทำงาน สนองตอบความตั้งใจของผู้บริหารนั้น ผู้บริหารอาจใช้เทคนิควิธีการที่จะสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การ

2.2 องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรทุกคน ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้วิสัยทัศน์ขององค์การประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ เจษฎา นกน้อย และคนอื่นๆ (2552, หน้า 7) ได้กล่าวว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการองค์การที่ระดมสรรพกำลังจากบุคลากรทุกคนในองค์การ ในการวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และแสวงหาวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2.3 ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนกำหนดการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีการนำระบบคุณภาพ (PDCA) มาใช้ในการดำเนินงาน สอดคล้องกับ มณีรัตน์ คุ้มวงศ์ดี (2556, หน้า 8-9) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียน หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่ปฏิบัติการสอน ที่สามารถดำเนินงานทั้งด้านบริหารและการจัดการเรียนการสอนจนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

3. เปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และ ประสิทธิผลของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ดังนี้

3.1 ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทุกโรงเรียนสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาทรัพยากร สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อศิราภรณ์ วรรณรัตน์ (2556, หน้า 7) ได้วิจัยพบว่าปัจจัยทางการบริหารซึ่งสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 ประกอบด้วย 8 ด้าน คือ 1) ภาวะผู้นำ 2) บรรยากาศขององค์การ 3) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 4) แรงจูงใจ 5) การทำงานเป็นทีม 6) การติดต่อสื่อสาร 7) วัฒนธรรมขององค์การ และ 8) การควบคุมงาน

3.2 องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียน มุ่งปฏิบัติงานเพื่อให้วิสัยทัศน์โรงเรียนบรรลุผลตามที่คาดหวัง มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อหาทางแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Senge (2006, pp. 6-11) กล่าวว่า การพัฒนาองค์การในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เกิดสมรรถนะ ที่ดีอยู่ตลอดเวลา

3.3 ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูร่วมดำเนินการเพื่อพัฒนาโรงเรียน มีการวิเคราะห์ห้องปฏิบัติการของตนเอง นำวงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ มีการทบทวนการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ Rodney Reviere (2004) ศึกษาเรื่อง School Effectiveness and School Change in Developing Countries: Example Cape Verde พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนขึ้นอยู่กับผู้ปกครองและการสนับสนุนของชุมชน ความเป็นผู้นำและการดูแลของครู ความสามารถในการสอนพฤติกรรมและทัศนคติของครู และอุปกรณ์ที่ช่วยการเรียนรู้อย่างเพียงพอ โครงสร้างพื้นฐานที่ดี

4. เปรียบเทียบปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ และ ประสิทธิภาพของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพุกตาหาร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน ปรากฏผลดังนี้

4.1 ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนมีการจัดโครงสร้างการบริหาร มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน จัดสรรทรัพยากรและเทคโนโลยีในการทำงาน มีการเรียนรู้ร่วมกันพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรและชุมชน สอดคล้องกับ Muhammad Azeem (2012, pp. 242-247) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนการศึกษาในระดับรัฐปัญจาบ ประเทศปากีสถาน องค์ประกอบของประสิทธิผลของโรงเรียน มีทั้งสิ้น 17 องค์ประกอบ ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเป็นกุญแจสำคัญในประสิทธิผลของโรงเรียน รวมถึงความสัมพันธ์กับชุมชนการพัฒนาครู และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในประเทศ โดยออกแบบหลักสูตรตามความต้องการของสังคมและการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

4.2 องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนส่งเสริมเจตคติที่ดีในการทำงาน ยึดเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของงานเป็น มีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ว่ามีผลกระทบต่อองค์การอย่างไร และร่วมวางแผน ดำเนินการป้องกันหรือใช้ประโยชน์จากสถานการณ์นั้นๆ

4.3 ประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนมีการติดตาม ตรวจสอบ รายงานผลการดำเนินงานที่ชัดเจน สม่ำเสมอ และนำผลการดำเนินงานมาใช้ในการพัฒนา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับมณีรัตน์ คุ่มวงศ์ดี (2556, หน้า 8-9) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนเป็นความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่ปฏิบัติการสอน ที่สามารถดำเนินงานทั้งด้านบริหารและการจัดการเรียนการสอนจนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ กับประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปรากฏดังนี้

5.1 ปัจจัยทางการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวมในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.798 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เอื้อต่อการปฏิบัติงานมีวัฒนธรรมองค์การเชิงสร้างสรรค์ และเอื้ออาทร สอดคล้องกับบอติราภรณ์ วรรณรัตน์ (2556, หน้า ก) ได้วิจัยพบว่า ปัจจัยทางการบริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 ในภาพรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก

5.2 องค์การแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนมีการสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของโรงเรียนร่วมกัน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับ มณีรัตน์ คุ่มวงศ์ดี (2556, หน้า ง) ได้วิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้กับประสิทธิผลของโรงเรียนบ้านปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. อำนาจพยากรณ์ของปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า มีตัวแปร 7 ด้าน ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนส่งเสริม ให้บุคลากรมีความรู้ มีการคิดกลยุทธ์ วิธีการใหม่ๆ ในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ จอมพงศ์

มงคลวนิช (2555, หน้า 115) กล่าวว่า คนเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดขององค์การ ความเจริญก้าวหน้าทั้งหลายขององค์การ เป็นผลมาจากความเพียรพยายามของคนทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการส่งเสริม พัฒนาปัจจัยทางการบริหารให้สอดคล้องกับประสิทธิผลของโรงเรียนยิ่งขึ้น ส่งเสริมองค์การแห่งการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพการณ์ที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

1.2 ควรมีการส่งเสริมปัจจัยด้านการคิดเชิงระบบ ด้านการจูงใจ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านแบบแผนความคิด ด้านความรอบรู้แห่งตน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ช่วยสนับสนุน ประสิทธิผลของโรงเรียนยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางการบริหาร องค์การแห่งการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เช่น เพศ อำเภอกำหนดตั้งของโรงเรียน

2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน แต่ละด้าน เฉพาะเจาะจงละเอียดย่อยลงไป เช่น บรรยากาศขององค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียน วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียน ภาวะผู้นำกับประสิทธิผลของโรงเรียน การจูงใจกับประสิทธิผลของโรงเรียน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : บริษัทวี. พรินท์.(1991) จำกัด.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2547). *การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2555). *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). *คู่มือคำอธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี จำกัด.
- Senge. (2006). *The Fifth Discipline : The Art and practice of the learning organization*. New York : Doubleday.